

CHILONJIYDA O'SIMLIGINING DORIVOR XUSUSIYATLARI .

¹Zoyirova Sabina Jamshid qizi

¹Samadova Mohinur Alisher qizi

²Xudoyqulov Jamoliddin Inomovich

¹ Samarqand davlat tibbiyot universiteti Farmatsiya fakulteti talabasi

²Samarqand davlat tibbiyot universiteti assistenti, Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada chilonjiyda (*Ziziphus jujuba*) o'simligining biologik va farmakologik xususiyatlari, kimyoviy tarkibi hamda xalq tabobatidagi o'rni yoritilgan. O'simlikning terapevtik ta'siri — antiseptik, yallig'lanishga qarshi, tinchlantiruvchi va immunitetni oshiruvchi xususiyatlari ilmiy tadqiqotlar asosida tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy farmatsevtikada qo'llash istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: chilonjiyda, *Ziziphus jujuba*, dorivor o'simliklar, farmatsevtika, kimyoviy tarkib, biologik faollik.

Abstract: This article discusses the biological and pharmacological properties, chemical composition and role of the jujube plant (*Ziziphus jujuba*) in folk medicine. The therapeutic effects of the plant - antiseptic, anti-inflammatory, sedative and immune-enhancing properties - are analyzed on the basis of scientific research. The prospects for its use in modern pharmacy are also considered.

Keywords: jujube, *Ziziphus jujuba*, medicinal plants, pharmaceuticals, chemical composition, biological activity.

Аннотация: В данной статье освещены биологические и фармакологические свойства растения чилонджийда (*Ziziphus jujuba*), его химический состав и роль в народной медицине. Терапевтическое действие растения — антисептическое, противовоспалительное, успокаивающее и иммуномодулирующее — проанализировано на основе научных исследований. Также рассматриваются перспективы применения в современной фармацевтике.

Ключевые слова: Чилонджийда, *Ziziphus jujuba*, лекарственные растения, фармацевтика, химический состав, биологическая активность.

Kirish. Chilonjiyda (*Ziziphus jujuba*), xalq orasida "unabi", "xitoy xurmosi", "jujuba" nomlari bilan tanilgan bo'lib, qadimdan oziq-ovqat va shifobaxsh maqsadlarda qo'llanilgan mevali o'simlik hisoblanadi. U Rhamnaceae (chakandadoshlar) oilasiga mansub bo'lib, asosan Osiyo, ayniqsa, Xitoy, Koreya, Markaziy Osiyo va O'rta Yerbo'yi mintaqalarida keng tarqalgan. Chilonjiyda 5–12 metr balandlikda o'suvchi buta yoki daraxtsimon o'simlikdir. Mevalari mazali, shifobaxsh, vitamin va mineral moddalar bilan boy bo'lishi sababli ko'plab kasalliklarning oldini olish va davolashda muhim o'rin tutadi.

Kimyoviy tarkibi.

Chilonjiyda o'simligi quyidagi faol moddalarga boy:

- ❖ **Vitaminlar:** C (askorbin kislota), B guruhi (B1 – tiamin, B2 – riboflavin, B6 – piridoksin);
- ❖ **Minerallar:** temir, kaliy, kaltsiy, fosfor;
- ❖ **Antioksidantlar:** flavonoidlar, fenolik birikmalar;
- ❖ **Organik moddalar:** saponinlar, polisaxaridlar, yog'lar, oqsillar;
- ❖ **Kislotalar:** ursolik kislota, oleonolik kislota, betulin kislota.

Mazkur moddalar chilonjiydaning dorivor ta'sir mexanizmlarini shakllantiradi va o'simlikni farmakologik jihatdan qiymatli qiladi.

Dorivor xususiyatlari.

Chilonjiyda ko'plab shifobaxsh ta'sirlarga ega. Xususan:

- ❖ **Antiseptik va yallig'lanishga qarshi ta'siri** bilan teri yaralari va shamollash kasalliklarida foydali;
- ❖ **Tinchlantiruvchi** xususiyati bilan asab tizimini barqarorlashtiradi va uyquni yaxshilaydi;
- ❖ **Immunitetni kuchaytiruvchi** va umumiy tonusni oshiruvchi ta'sir ko'rsatadi;
- ❖ **Ovqat hazmini yaxshilovchi**, ichakni tozalovchi va ich qotishni oldini oluvchi xususiyatga ega;
- ❖ **Yurak-qon tomir tizimini qo'llab-quvvatlovchi** vosita sifatida qonni tozalaydi, qon bosimini me'yorda ushlab turadi;
- ❖ **S vitamini** ko'pligi sababli organizmni virusli infeksiyalardan himoya qiladi.

Xalq tabobatida qo'llanilishi.

Chilonjiyda qadimdan turli muolajaviy maqsadlarda xalq tabobatida keng qo'llanilgan:

- ❖ **Mevalari:** damlama, choy, sharbat shaklida ichki kasalliklarda;
- ❖ **Barglari:** yiringli jarohatlar va teri muammolari uchun tashqi muolajada;
- ❖ **Ildizlari:** siyid haydovchi, hayz davrini tartibga soluvchi vosita sifatida.

Qo'llanish yo'nalishlari

- ❖ **Oziq-ovqat sanoatida:** yangi va quritilgan mevalar, murabbo, kompot, qandolat mahsulotlarida ishlatiladi;
- ❖ **Kosmetologiyada:** teri va soch parvarishida ekstraktlar ko'rinishida ishlatiladi;
- ❖ **Farmatsevtikada:** dorivor preparatlar, damlamalar, fitotabletkalar tayyorlashda muhim o'simlik hisoblanadi.

Ilmiy tadqiqotlar natijalari: So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar chilonjiyda mevasining saratonga qarshi, yurak-qon tomir tizimiga foydali va antioksidant xususiyatlarini tasdiqlagan. Xususan, Koreya, Xitoy va Eron olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida flavonoidlar va ursolik kislota moddasining hujayra yangilanishini tezlashtirishi va yallig'lanishni kamaytirishi aniqlangan.

Xulosa: Chilonjiyda o'simligi o'zining noyob kimyoviy tarkibi va keng spektrli dorivor xususiyatlari tufayli xalq tabobatida hamda zamonaviy tibbiyotda muhim o'rin egallaydi. Uni farmatsevtik mahsulotlar ishlab chiqarishda qo'llash imkoniyatlari nihoyatda keng. Kelgusida chilonjiyda asosidagi yangi biofaol preparatlarni yaratish va ularning klinik samaradorligini chuqur o'rganish ilm-fan va tibbiyot uchun dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yxati.

1. Inomovich X. J. et al. FERMENTLARNING TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI VA ULARNING QO'LLANILISHI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 38. – №. 1. – С. 285-291.
2. Mamatkulov S., Jamolova N., Khudoykulov J. THE USE OF ACTIVATED MERCURY IN MEDICINE //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. – 2024. – №. 2. – С. 108-111.
3. Мурадова Д. и др. СПИРТЛАРНИНГ АММИАК БИЛАН ЦИАНЛАШ РЕАКЦИЯСИНИНГ ТЕРМОДИНАМИКАСИ //Журнал естественных наук. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 75-76.
4. Inomovich X. J. et al. SUN'IY OQSIL OZUQA MODDALARINI ISHLAB CHIQRILISHI VA KELGUSIDAGI IMKONIYATLAR //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – Т. 38. – №. 1. – С. 292-298.

5. Kamol o'g'li D. I., Inom o'g'li X. J. Zaytun moyi guruh tarkibini yupqa qavat xromatografiyasi usulida o'rganish //Modern education and development. – 2024. – №. 2. – С. 76-79.
6. Худойкулов Ж. И., Зиёева М. З., Мавлонова Х. И. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ В ОРГАНИЗАЦИИ //INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 154-159.
7. Икромов Ш. А., Худойкулов Ж. И. ЭЛЕКТРОХИМИЧЕСКОЕ ЛЕЧЕНИЕ И МЕТОДЫ ДИАГНОСТИКИ //Research Focus. – 2024. – Т. 3. – №. 11. – С. 146-150.
8. Амирова П. Ж., Худойкулов Ж. ЕСТЕСТВЕННЫЕ И СИНТЕТИЧЕСКИЕ НАРКОТИКИ: ПОЛЬЗА И ВРЕД //Research Focus. – 2025. – Т. 4. – №. 1. – С. 148-152.
9. Холмуродова Д. К., Исломов Л. Б., Худойкулов Ж. И. ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЫРЬЯ //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2023. – Т. 3. – №. 33. – С. 277-281.
10. Kang, S. M., et al. "Antioxidant properties of Ziziphus jujuba fruits and their protective effects on oxidative stress." *Journal of Ethnopharmacology*, vol. 140, no. 2, 2012, pp. 300–305.